

Vágyak és kérések egy búcsúban – az alsóvárosi Vendégek könyv

Néhány évvel ezelőtt, szülőfalum, a Szigetközben található Máriakálnok, kegykápornájának és a körülötte kialakuló búcsújárásnak a kutatásakor érdekes forrásra találtam *Emlékkönyv* felirattal. Máriához intézett kérések, gyakran egészen konkrétak, hálaszavak, személyes, őszinte imádságok sorai töltötték be a könyv lapjait.

Témavezető tanárom, Barna Gábor hívta fel a figyelmet arra, hogy hasonló, a vallási néprajzban újdonságnak számító forrással már ő is találkozott Vecseklőn, a Básti-hegyi kápolnában, de az anyag megsemmisült.¹ Ekkor kezdtem kutatni, hogy megtudjam másutt is élte-e, esetleg él-e még ma is, hasonló szokás. Meglepően sok példáját fedeztem fel az ájtatosság ezen megnyilvánulásának, többek között a ferencesek szeged-alsóvárosi templomában is.

Kiderült, hogy a Mária kegyhelyeken, és más templomokban, a hívek kérései, könyörgései számára kitett füzetek gyakorlata Magyarországon és számos más európai és Európán kívüli országban is ismert, sőt nem egyszer általánosan is elterjedt. Néhány kegyhelyen füzet híján fába, falba karcolva, bútorokba, a megkerülhető kegyoltár hátoldalára írtak a hívek.

A forráscsoportra az elmúlt évek európai néprajzi kutatásai is felfigyeltek már, de a kutatások egymástól elszigetelten folynak, s többnyire csak az adott helyen található anyag elemzésével foglalkoznak. Rendszerező, összegző munka még nem született. Elsőként tettem kísérletet arra, hogy a máriakálnoki kegykáporna kapcsán a magyar szakirodalomban is bemutatásra kerüljön az újonnan felfedezett forrástípus, illetve annak adatain keresztül egy búcsújárás. Az adatok alapján természetesen nem írható le az egész jelenség, csak annak egyes mozzanatai: a kegyhely felkeresésének okai, vonzaskörzet, a zárandoklatok intenzitása egy korszakon, egy éven, egy hónapon belül, a búcsúsok életkor, nem, társadalmi helyzet szerinti megoszlása. Ezek az információk azonban hozzájárulhatnak a zárandoklatok háttérének alaposabb és árnyaltabb megismeréséhez. Mivel több hazai Vendégek könyvet is ismerünk már, az összehasonlító vizsgálat lehetősége is adott.

---

1 BARNÁ GÁBOR: *Búcsújáróhely a Básti hegyben*. In: UJVÁRY Z. (szerk.): *Gömör néprajza I.* (Debrecen, 1985) 163–177.

A szegedi Néprajzi Tanszék búcsújárás kutatásaiba bekapcsolódva nyílt lehetőségem arra, hogy a szeged-alsóvárosi ferences templom vendégekönyvét is tanulmányozzam. Jelen munka azonban, csak a vizsgált 1997-es év búcsúnapján született bejegyzések bemutatására szorítkozik, tehát nem a teljes anyag feldolgozását tartalmazza. Ennek ellenére több figyelemreméltó adattal kívánja gazdagítani az adott búcsú leírását.

NÉHÁNY MAGYAR ÉS EURÓPAI PÁRHUZAM

A témában eddig megjelent írások számos példáját említik meg a különféle névvel megnevezett könyveknek, illetve az azt helyettesítő módszereknek. A források nagy többségben a század második felében születtek, és több esetben ma is megtalálhatóak az adott templomban. Nagy, rendszerező kutatás híján, csak a teljesség igénye nélkül adhatunk számot az eddig felfedezett forrásokról.

Magyarország esetében szinte csak felsorolását adhatjuk meg azoknak a kegyhelyeknek, ahol ismertek ezek a könyvek. A legrégebbi Máriakálnokról való, ahol 1947–1952-ig vezettek ilyen könyvet, majd ismeretlen okokból bevették, így a hagyomány megszakadt. Szintén csak egy rövid ideig állt a hívek rendelkezésére a mátraverebély-szentkúti füzet. A füzetet 1970-ben Petrus Júlia, a kápolna gondozója függesztette ki, hogy így vegye elejét a hívek szokásának. A Máriához és a forráshoz látogatók ugyanis gyakran a szobrot rejtő kis koliba oldalába vésték ceruzával, vagy késsel a nevüket, hogy megörökítsék ittjártukat.²

Az elmúlt években hasonló könyveket helyeztek el a zarándokok számára Csíksomlyón, Máriapócon, Máriagyűdön és Mária szegedi kegytemplomában is.³

Európában Anglia és Németország esetében találunk olyan adatokat, amelyek szerint ezekben az országokban általános szokás az ilyen jellegű könyvek írása. Angliában *Intercessory Book* az elnevezésük, míg Németországban *Fürbittensbuch*nak vagy *Anliegenbuch*nak nevezik őket. Sabine Wienker-Piepho, aki a német autópályák templomaiban található vendégekönyveket elemzi, írja, hogy azokon a helyeken, ahol nincs ilyen könyv kitéve, a hívek pót megoldásokhoz folyamodnak: cigarettapapírra, az ott vásárolható képeslapokra írnak és ezeket az oltárra helyezik. A szerző a látogatóknak ezt a kezdeményezését egyértelműen úgy értékeli hogy az emberekben van egyfajta igény arra, hogy kiírják magukból és nyilvánossá tegyék belső problémáikat és örömeiket.⁴

Ezt igazolják a walesi Holy Well-ben tapasztaltak is. 1992 nyarán az itteni Szent Trillo kápolna papja egy papírt talált, kézzel írt imával. A tartalma nagyon meg-

---

2 uo. 163–177.

3 Barna Gábor szíves közlése.

4 WIENKER-PIEPHO, Sabine: *Medieval Traditions and Modern Storytelling in Motorway-church Manuscripts*. In: RÖHRICH, L. – WIENKER-PIEPHO, S. (eds.): *Storytelling in Contemporary Societies*. (Freiburg, 1989) 122.

érintette, ezért otthagya. A következő alkalommal újabbakat talált, és az oltárra helyezte őket. Anélkül, hogy a pap buzdította volna a híveket, folyamatosan érkeztek az újabb és újabb imák, a legkülönbébb papírokra írva (hotel számla, blokk, vilamosjegy, naptárlap stb.). Ez is azt mutatja, hogy ez esetben teljesen spontán alakult ki a szokás és hívek akaratlanul is bátorították és buzdították egymást az írásra.⁵ Különösen figyelemreméltó, hiszen nagyon ritka az, amikor egy szokást kialakulása első pillanatától nyomon lehet kísérni.

Hasonló folyamat figyelhető meg a németországi Altötting kegytemplomában. Cetikre, levélbe, sőt többször postán eljuttatott levélben fohászkodnak vagy mondanak hálát Parzhami Szent Konrád sírjánál. A világ minden részéről érkeznek levelek Pádúai Szent Antal sírjához is és a Lourdesbe e célra kitett kosárba is. Walter Heim 1961-ben még további negyven olyan helyet sorol fel szerte a világból, ahol él ez a szokás.⁶

Herbert Nikitsch hét bécsi templomban találkozott ugyanilyen jelenséggel, illetve az utóbbi években három helyen ennek egy, a már előbbieken leírt variánsával. A nagyobb diszkréció érdekében ugyanis a könyv helyett már levelesládákat helyeznek ki. Cikkében leírja, hogy ez az új keletű szokás, véleménye szerint nem a templom szentjével, és annak különleges segítő erejével van összefüggésbe, sokkal inkább a II. Vatikáni Zsinat után hozott liturgikus változtatásokkal.⁷ Ekkor elevenítették ugyanis fel az egyházatyák korának hagyományát, a hívek imáját, vagyis az egyetemes könyörgéseket. Az egyetemes könyörgések visszaállításával alkalom nyílt a közösség időszerű kérdéseinek belefoglalására a szentmisében.⁸ Ez az 1970-ben született határozat késztette a szerző által vizsgált bécsi Gumpendorf plébániaközösséget arra, hogy könyvet tegyenek ki, és így motiválják a hívőket egyéni könyörgéseik megfogalmazására. Itt a szokás 1977 óta folyamatos.⁹

További példáját találjuk e devóciónak Mariazellben és Eszék városában is.¹⁰

Az ájtatosság e formájával mutatnak nagy hasonlóságot azok a hálanyilatkozatok, amelyek a vallásos ájtatos újságok hasábjain jelentek meg. Ezek egy további variánsát képezik a műfajnak, hisz keletkezésük egy hivatalos szervező tevékenység

5 HULSE, Gray Tristan: *A modern votive deposit at a north Welsh Holy Well*. Folklore 1995. 34.

6 HEIM, Walter: *Briefe zum Himmel. Die Grabbriefe an Mutter M. Theresia Scherer in Ingenbohl*. Beitrag zur religiösen Volkskunde der Gegenwart. In: Schriften der Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde, 40. (Basel, 1961) 13.

7 NIKITSCH, Herbert: *Schreiben und Glauben. Anliegenbücher als Beispiel moderner Volksreligiosität*. In: EBERHART, H. – HÖRANDER, E. – PÖTTLER, B. (hrsg.): *Volksfrömmigkeit*. (Wien, 1990.) 194.

8 A II. Vatikáni Zsinat e határozatáról bővebben lásd.: *Konstitúció a Szent Liturgiáról „Sacrosanctum Concilium”*. In: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (szerk.): *A 2. Vatikáni Zsinat tanítása*. (Bp., 1986) 92–128.

9 NIKITSCH i. m. 192.

10 PONISCH, Gabriele: *Bitte um weiteres Glück! Anliegenbücher als Möglichkeit zeitgenössischer Devotion*. In: *Schatz und Schicksal*. (Wien, 1996) 261–273.; ČAPO ZMEGAČ, Jasna: *„Mother help me get a good mark in history”. Ethnological Analysis of Wall Inscriptions in the Church of St. Peter and Paul in Osijek (Croatia)*. Ethnologia Europaea 1994, 67–76.

eredménye. Ilyenek találhatók a Jézus Szívének Szentséges Hírnöke című folyóirat minden számában. A folyóirat 1861 és 1944 között jelent meg hatvan országban, évi tizenkét alkalommal. Egy-egy szám 20-30 nyilatkozatot is tartalmaz, bár jó részük egy mintára íródott.¹¹ Angliában máig van arra lehetőség, hogy kiadott formanyomtatványok segítségével ilyen köszönetnyilvánításokat bárki közzé tethessen.¹²

Az itt összegyűjtött példák alapján teljes biztonsággal állapíthatjuk meg, hogy egy viszonylag új, széles körben elterjedt és máig élő, sőt fellendülőben lévő önálló műfajjal állunk szemben, melynek számos variánsa terjedt el.

2.

A MŰFAJ MEGHATÁROZÁSA

Az új műfaj egységes meghatározása még nem alakult ki, jóllehet több próbálkozás is történt már e téren. A különböző kutatók különböző, a folklór határán álló műfajokkal hozzák rokonságba az általuk vizsgált forrásokat.

Máriakálnokon *Emlékkönyv*nek nevezte el a könyv kitalálója művét, s valóban némi hasonlóságot e műfajjal is mutat ez a most felfedezett forrástípus. Mégpedig annyiban, hogy az a cél is vezethette, hogy valami módon örökké, emlékké tegyék magukat és kérésüket. A beírások azonban nem az életre való felkészítésre, az élet értelmére, a boldogságra, a szerelem mibenléte fölötti töprengésre irányulnak, mint ahogy azt az emlékkönyv definíciója¹³ megkívánná, hanem sokkal nagyobb hangsúlyt kap az írás által a szenttel létesített személyes kapcsolat.

Sabine Wienker-Piepho a mirákulumos könyvekkel állítja őket párhuzamba.¹⁴ Azok modern megjelenési formáinak definiálja őket, hisz ebben is szerepelnek ima-meghallgatásokról, csodákról tanúskodó bejegyzések, igaz, jóval rövidebb terjedelemben, egyénesebb megfogalmazásban, mint egy mirákulum történetben.¹⁵

Nagyon sok a hasonlóság a graffitikkal is. Már a kereszténység korai idejéből ismertek ezek vallásos helyeken is. Találtak ilyeneket az ókeresztény katakombákban és a középkor folyamán több francia és spanyol zarándokhelyen például Monte Gargano templomában is.¹⁶

Am ahogy Jasna Čapo Zmegač az eszéki falfeliratokról írt dolgozatában megállapítja, ezek a falfirkák nem megszokottak. Igaz, falra íródtak, közterületre, nyilvánosak, többnyire anonimak, viszont szándékuk szerint befogadjuk nem egy ano-

11 Puzstai Bertalan szíves közlése.

12 HULSE i.m. 35.

13 Az emlékkönyv, emlékvers definícióját lásd: KESZEG Vilmos: *A folklór határán*. (Bukarest, 1991) 132.

14 WIENKER-PIEPHO i.m. 122.

15 A mirákulumról részletesebben lásd: TŰSKÉS Gábor – KNAPP Éva: *Egy feltáratlan forráscsoport: barokk kori mirákulumos könyvek magyarországi búcsújáráshelyekről*. Irodalomtörténeti Közlemények 1985. 90–100.

16 HEM i.m. 12.

nim tömeg, hanem egy, speciális személy: Mária. Eltérnek a graffititól annyiban is, hogy feltehetőleg nem egy ellenzéki, lázadó magatartásból, vandalizmusból erednek, és nem is a közvélemény kinyilvánításának tilalmából. A következő lényeges eltérés a tartalomban van, hiszen a templomok falfirkáinak témája mindig vallásos.¹⁷

A forrásokkal a votív táblák szövegei is sok hasonlóságot mutatnak, bár azokon kizárólag köszönet megnyilvánulások olvashatóak.¹⁸ Ezek az 1500-as évektől kezdve jelennek meg a táblákon. A szokás a 19. századra redukálódott, csak a feliratot hagyták a fából vagy márványból készült hálatáblán.¹⁹ Ez számos mai templomban is megfigyelhető.

A svájci Walter Heim mellett Tristan Gray Hulse is az Istenhez, szentekhez írt leveleket tartja e műfaj fő előzményének.²⁰ A középkorban ezek az Istenhez vagy szentekhez írt levelek széles körben ismertek voltak. Ezt példázza az a történet is, mely egy domonkos szerzetes, Szent Vencel vitájában olvasható. A szerzetest egy haldokló rossz életű lány betegágyához hívták. Vencel a Szentháromsághoz könyörgött és imáját papírra is vetette, majd összehajtogatva a levegőbe hajította és a levél elszállt. A vita lejegyzése szerint a Szentháromság rögtön válaszolt egy arannyal írt levélben, hogy garantálja a nőnek a megbocsátást.²¹ A történetet közlő szerző megállapítja, hogy ez egy vita-toposz, számunkra viszont azt jelzi, hogy az Istennek való levélírás gyakorlata létezett. A műfaj a barokk korban élte virágzását. A hívek egy szent sírjára vagy egy neki szentelt városba, erre rendszeresített ládába helyezték el a szenthez írt leveleiket. Ennek egy szép emléke és egyúttal bizonyítéka a bajorországi Seppach kegykápolnájában található kép. Az ábrázolás az 1770-1771-es évekből származik, és azt örökíti meg, ahogy a segítséget kérők kis cetliket nyújtanak át az angyalnak, aki felviszi azokat Szent Józsefhez, majd ő továbbítja őket a kis Jézushoz. Nála valóra válnak a ráírt kérések, és ekkor az angyal visszaviszi a papírkákat a Jézushoz könyörgökhöz.²² Hasonló jelenségről egy magyar forrás is beszámol a nagykállói rabbi kapcsán. Scheiber Sándor közli a róla szóló legendát. Itt írja le, hogy az 1821-ben meghalt rabbi sírját sokan felkeresik temetése évfordulóján. Az emléke is kísért: „A temetőben nagy kerek vörös kő alatt nyugszik a nótás caddik. A sírkő alján kis postaláda, amely a földbe visz. Sulem el-

17 HEIM i.m. 12.

18 A votív képekről lásd: BALINT Sándor: *Sacra Hungaria. Tanulmányok a magyar vallásos népelet köréből.* (Kassa, 1943); HÖFER J. – RAHNER, K. (hrsg.): *Lexikon für Theologie und Kirche X.* (Freiburg, 1965) 896-898.; *Lexikon der christlichen Ikonographie 4.* (Freiburg, 1990) 272-274. Az adatokat Barna Gábornak köszönöm.

19 Magyarország esetében nem egyszerűen a gyakorlat leredukálásáról van szó, hanem történelmi magyarázat is van. A 19. század jozefinista szelleme ezeket a képeket nem tűrte meg a templomokban, sőt sok helyen jórészt meg is semmisítette őket. Lásd.: BALINT Sándor – BARNÁ Gábor: *Búcsújáró magyarok.* (Bp., 1994) 237.

20 HEIM i.m. 13-21., HULSE i.m. 34-36.

21 HULSE i.m. 35.

22 HEIM i. m. 14-15.

morog egy imát és a ládikó nyílásába csúsztatja a cédulát, amelyre ráírta kívánságait.”²³

A levélírás gyakorlata szélesebb körben azonban csak a XIX. századtól válik általánossá, párhuzamosan az írni olvasni tudás terjedésével. Ekkor jelennek meg az olcsó kegyességi irodalom első darabjai is. Ezek a körülmények tovább éltették a levélírásnak ezt a változatát, és ahogy a példák azt már mutatták, a szokás egyes helyeken egészen a mai napig megmaradt.²⁴

Az emberek tehát már évszázadokkal ezelőtt is hittek abban, hogy az írás eszköze lehet, és mivel maradandó nyoma van, a szóbeli imánál hatásosabb eszköze lehet az égiekkel való kapcsolattartásnak.

Az újonnan felfedezett műfaj tehát nem minden előzmény nélkül való, sőt a példák tanúsága szerint egy folyamatos vonulatba kapcsolódik. Mégpedig abba a vonulatba, melyet Walter Heim megfogalmazását alapul véve összefoglaló néven *népi írásos ájtatosságnak* nevezhetünk.²⁵ Ennek a népi írásos ájtatosságnak a modern megnyilvánulásai azok a könyvek melyeket Németországban, Ausztriában *Fürbittenbuch*nak, Angliában *Intercessions Books*nak neveznek. Egységes magyar elnevezése nincs ezeknek a könyveknek, így a hasonló könyveket *Vendégkönyvek* neveztem el. Az eddigi kutatások alapján néhány közös vonásukat is megállapíthattunk:

1. Leggyakrabban Mária kegyhelyeken, szentek kegytemplomaiban, ritkábban más templomokban találhatóak ilyen források, főleg katolikusoknál, de esetenként más helyeken is (evangélikus).
2. Füzetbe, papírra, falra, padra íródtak.
3. Címzettjük leggyakrabban Mária, vagy egy szent, illetve maga Jézus.
4. Kéréseket (általánosak, konkrétak) illetve a már teljesített kérésekért mondott hálaadásokat, köszönet-nyilvánításokat tartalmaznak.
5. A feljegyzők kora, neme, és az adott történelmi helyzet kihat az üzenetek témájára.
6. Spontán megnyilvánulások, ezért kifejezésmódjuk az esetek nagy többségében egyéni. Kisebb számban irodalmi alkotásokból (vers), egyházi énekekből, imákból, emlékkersekből kölcsönözték szövegeiket.
7. Gyakoriak az anonim feljegyzések, ezért a közvetlenség, intimitás jellemzi őket.

---

23 A rabbiról és legendájáról lásd: Scheiber Sándor: *Folklór és tárgytörténet*. (Bp., 1996) 1231–1239.

24 HULSE i. m. 35.

25 HEIM i. m. 10.

AZ ALSÓVÁROSI VENDEGKÖNYV BEJEGYZÉSEINEK ANALÍZISE ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE

Egy-egy vendégekönyv adatainak és bejegyzéseinek kiértékelése számos figyelemre számot tartó körülményre rávilágíthat. Felfedheti azoknak az okoknak a sokaságát, amelyek a zarándokokat egy kegyhely felkeresésére készítenek. Ennek vizsgálata gyűjtés alapján nagyon nehéz, hiszen itt többnyire egyéni, belső indítékokról van szó, amelyeket nem szívesen tárnak fel egy ismeretlen kutató előtt. Ha a nagyobb összefüggéseket vizsgáljuk, tükre lehet egy ilyen könyv az adott korszak vallásosságának is. A bejegyzések leképezhetik ugyanakkor a helyi és nagyobb jelentőségű történelmi és politikai eseményeket, és tájékoztathatnak a kor társadalmi, mentális és gondolkodási szokásairól. Jól kirajzolódhatnak a korszak meghatározó problémái is, illetve egy nagyobb időtartamot vizsgálva ezeknek a problémáknak a változása is nyomon követhető.

A bejegyzések „szerzői”

A vendégekönyv bejegyzéseinek nagy része részben vagy teljesen anonim, így a könyvbe írók pontos identifikációja nagyon nehéz. Mindössze 47 esetben található meg a kérés vagy köszönet alatt a teljes név, ami 5 esetben nem olvasható. Az írók fennmaradó 62%-nál nincs, vagy nem pontos a személy megjelölése: 39 esetben nincs névaláírás, 22 esetben csak kereszt- vagy családi név van, 10 esetben csak monogram olvasható. 6 esetben hivatásuk megjelölésével (egy édesanya), azonosítják magukat a bejegyzők. Az eddigi kutatások azt mutatják, hogy az anonimitás egy fontos jellemzője a hasonló forrásoknak.

Az ilyen anonim megnyilvánulások nagy számát azzal magyarázhatjuk, hogy az ismeretlenség diszkréciót biztosít az írónak, ami segítheti abban, hogy minden féltelenség és gátlás nélkül őszintén vallhassa meg kérését vagy háláját. Azért is különösen fontos ez, mert jóllehet a kérések személyes jellege miatt ezek a könyvek helyet biztosítanak az intimitásnak, ugyanakkor mindenki bele is olvashat, így a nyilvánosság lehetősége is adott. Ezen kívül a név nélküli bejegyzés védelmet jelenthet az ismerős kíváncsisága elől is, ami az alsóvárosi templom esetén különösen is fontos, mert a kegytemplom egy nagyon nagy és élő plébániaközösséggel rendelkezik, melynek tagjai jól ismerik egymást.

A nemek megoszlását figyelembe véve a nők vannak elsőbbségben. 45 kérést illetve köszönetet nők, 11-et férfiak írtak. A többi esetben nem volt egyértelműen eldönthető a nem. Ez a tendencia szintén több forrásnál megfigyelhető. Jasna Čapo Zmegač véleménye szerint ez a nők népi vallásosságban betöltött dominanciájával magyarázható.²⁶

²⁶ ČAPO ZMEGAČ i.m. 70.

A kor tekintetében legtöbb esetben csak az írások tartalmára hagyatkozhatunk, közvetlenül ez nem megállapítható. Nagyon sok a családra, a gyerekekre vonatkozó kérés: *Gyermekeim boldogulásáért könyörgök minden időben.*²⁷ Ebből arra következtethetünk, hogy nagyrészt már felnőtt korú, családos emberektől, nagyszülőktől származnak a bejegyzések. A fiatalsággal kapcsolatos kérések (szerelem, párválasztás, iskola, vizsgák stb.) kis száma arra utal, hogy ők feltehetőleg kisebb számban voltak jelen.

A búcsúsok társadalmi hovatartozásának megállapítására nincs lehetőség, részben a kis számú adat miatt, részben pedig amiatt, hogy a foglalkozás megjelölése nagyon ritka. A vizsgált kérések esetében két helyen találtunk erre vonatkozó adatot. Mindkét esetben kántor volt a sorok lejegyzője.

A zarándokok származási helyéről sem áll elegendő adat rendelkezésünkre ahhoz, hogy azok alapján a kegyhely vonzáskörzetét felrajzolhassuk. Nagyobb mintavétel esetén ez lehetséges. Egy figyelemreméltó körülményre azonban felfigyelhetünk. Négy külföldről érkezett „látogató” bejegyzése olvasható a könyvben. Három esetben az is kiderül, hogy hazánkból elszakadt magyarokról van szó. Ők ma Amerikában, Ausztráliában illetve Németországban laknak. A hazalátogató turizmus is alkalmat teremthet tehát a búcsújárásra, esetleg a régen rendszeresen látogatott kegyhely újbóli felkeresésére.

Formai, stilisztikai jellegzetességek

A fohászok terjedelme változó. Általában rövidek, legfeljebb 6-7 sorosak. Hangvételük, sőt a megfogalmazásuk is, jó néhány esetben az egyetemes könyörgésekkel rokonítható, vagy teljesen megegyezik azokkal: *A keresztények egységéért! Könyörögi éretünk!*²⁸ E tulajdonságában eltér az alsóvárosi vendégkönyv az eddig megismert könyvek jelentős részétől, hiszen azokat sokkal inkább a személyes, közvetlen hangvétel jellemezte, míg ezt inkább a tartózkodás. Ennek hátterében talán az állhat, hogy a ferences templomban kitett könyv kéréseit rendszeresen – a szentmise felajánlási részében – az Úr Jézus elé viszik. Felolvasásra nem kerülnek, mint a hivatalos egyetemes könyörgések, de a bor és a kenyér mellé jelképesen odahelyezik őket. Valószínű ez indítja a híveket arra, hogy az egyetemes könyörgések mintájára fogalmazzák meg saját kérésüket is.

Az általam megvizsgáltak közül egy kivételével mindegyik prózában íródott, és mindenféle stilisztikai jellegzetességet nélkülöz. A kivételnek számító egy bejegyzés egy vers, amely valószínű egy saját költemény:

*Mért oly sok a sérült ember
Óh én édes Istenem?
Minden nap ha útra kelek*

---

27 Vendégkönyv, 5. bejegyzés

28 Vendégkönyv, 17. bejegyzés

*Hálát adok Teneked
Te adsz erőt egészséget
Sosem hagysz el engemet
Kérlek Jézus gyógyítsál meg minden beteg gyermeket.²⁹*

A bejegyzések csoportosítása témájuk alapján

Alapvetően három nagy csoportba oszthatjuk a könyvben található feljegyzéseket: kérések, köszönetek illetve egyéb (csak név megnevezése, nem olvasható, a szerzetesekhez szól stb.) írások. Több esetben előfordul az is, hogy egy bejegyzésen belül több kérés, vagy köszönet és kérés is együtt van. A feldolgozáskor ezeket önálló kérésnek tekintettem. Így a bejegyzések nagy többsége, 73% kérés, 15% hála és 12% egyéb. Egyértelmű tehát a kérések túlsúlya. Ami talán azzal az általános emberi magatartással magyarázható, hogy szükséghelyzetben az emberek vallásos megnyilvánulásai mindig felerősödnek, és előszeretettel fordulnak Istenhez, vagy valamely szenthez, segítség reményében. Ha kedvezően alakulnak dolgaink sokkal inkább hajlamosak vagyunk arra, hogy a hálaadásról, a köszönetről már elfeledkezünk.

Attól függetlenül, hogy kérésről, avagy hála nyilatkozatról van szó, a bennük előforduló témák nagyon változatosak. Ezek előfordulási gyakorisága rámutathat a kegyhely felkeresésének okaira illetve az aktuális társadalmi problémákra. Mindezeket figyelembe véve a következő csoportokba oszthatók a vendégkönyv bejegyzései:

Kérés (db)

Családért: 42

- Általában: 15
- Szülő, nagyszülő gyermekeiért: 8
- Meghalt családtagokért: 6
- Házastársak egymásért: 4
- Gyermekáldásért: 3
- Gyerek a szüleiért: 2
- Családi békéért: 1

Egészségért: 18

- Általában: 8
- Gyógyulásért: 10

Fiatalságért: 1

Hazáért, magyarságért: 5

---

29 Vendégkönyv, 30. bejegyzés

Vallásért, vallásosságért: 9

- Hitben való megerősödésért: 2
- Küldetés teljesítésért: 2
- Bűnösök megtérésért: 2
- Keresztények egységért: 1
- Bűnbocsánatért: 1

Pénzért: 5

Szerelemért, társért: 5

Búcsúért

(jó idő legyen, többen jöjjenek, a szervezőkért): 3

Általában

(általában a békéért, szeretetért, testi, lelki erőért): 15

Hála (db):

Általában: 6

Ittlétéért: 5

Családért: 5

- Szülő gyermekéért: 2
- Házasságért: 2
- Gyermekáldásért: 1

Egészségért: 4

- Általában: 2
- Gyógyulásért: 2

Vallásért, Szűz Anyáért: 2

Vizsgáért: 1

A táblázat jól mutatja, hogy a búcsúban résztvevők között a legtöbb kérés a családdal kapcsolatban hangzott el: *Drága Szűzanyám segítségemet kérem család minden tagjára. Nagyon kérem légy velünk nagyon szükségünk van rád családi béke egységére. Nehagy el bennünket soha.*³⁰ E kéreszfajtának számtalan variánsa olvasható a könyvben. Ezek és a gyakoriságukban ezt követő, egészséggel kapcsolatos kérések is több, már vizsgált könyvben szintén nagyon sokszor előfordulnak. Témájuk mindig időszerű és minden korszakban jelen van.

Nagy számúak azok a fohások is amelyekben nem szerepel konkrét kérés, csak általánosan fogalmaznak, elrejtve esetleg ebben egy egyéni szándékot: *Szűzanyám jöj segítségemre.*³¹

---

30 Vendégeknyv, 27. bejegyzés

31 Vendégeknyv, 23. bejegyzés

Egy kegyhely felkeresésének leggyakrabban vallásos indítékai vannak: lelki megújulás, töltekezés, és megtisztulás igénye, egyéni vezeklés stb. Ezt tükrözik a vallással, vallásossággal kapcsolatos kérések.

Figyelemreméltóak azok a kérések, amelyekben pénzért könyörögnek a hívek. Jól tükrözik a kor emberének gondolkodását, amelyben különösen nagy szerep jut az anyagi javaknak: *Drága Szűzanyánk kérünk téged áldj meg minket egészséggel, boldogsággal és sok pénzzel.*³²

A szerelem, társválasztás, társkeresés témája a várhatónál kevesebbszer fordul elő a könyvben, ami a fiatal korosztály kis számú jelenlétére utal.

Kis számban találhatóak még a haza, magyarság, fiatalság témakörökben kérések.

A bejegyzések elemzésekor egy további jellegzetességre kell még felhívni a figyelmet. A hívek többsége, annak ellenére, hogy Mária kegyhelyről van szó, nem Máriához, hanem Istenhez intézi kérését. Máriának, mint közbenjárónak és szószólónak a szerepe háttérbe szorul.

Néhány esetben a templomban tevékenykedő ferencesek a címzetek: *Kérem nagyon szépen egy misét Ibolya nevében, megrontották a férjétől, térjen vissza gyermekeihez a férje és a gyerekeihez. Egészségére.*³³ máskor közvetítőkként tűnnek fel, megint máskor pedig a hívek számára is írt imaszándékkal találkozzunk: *Imádkozzunk egy bűnben tévelygő papért, az egészségéért és lelki egyensúlyáért.*³⁴

A könyv és a bejegyzések funkciója

Mivel a könyv a szentmise felajánlási részében a bor és a kenyér mellé kerül, lehetőséget teremt a híveknek, hogy az egyetemes könyörgések mellett, saját egyéni kéréseik is Isten elé kerüljenek, sőt talán hatásosabbak is a közösségi ima által.

Másrésről eszköz lehet magának az embernek az örökké tételében. Ez lehet a magyarázata a kegyhelyek falaiba, padjaiba vésett feliratoknak, de a fák, kirándulóhelyek, várak falaiba vésett neveknek is. A név, dátum bevésése ugyanakkor lehetséges módja annak, hogy a profán bevésés és a kapcsolat megszentelődjön, a szent hely által transzcendenssé váljék.

Nem csak a profán dolgok transzcendenssé tételét teszi lehetővé az írás, hanem a múlandó embernek és az írás tárgyának örökké tételét is. A lejegyzés tartósságot kölcsönöz a kéréseknek, a könyörgéseknek és a köszönetnyilvánításoknak is, ezek ezáltal állandósulnak és időtlenné is válnak.

32 Vendégkönyv, 104. bejegyzés

33 Vendégkönyv, 91. bejegyzés

34 Vendégkönyv, 95. bejegyzés

A bejegyzés eszköze lehet a zarándoklatnak, mint turisztikai vállalkozásnak a megörökítéséhez. Különösen is fontos ez Alsóváros esetében, ahol a kegytemplom egyben idegenforgalmi látványosság.

Más funkciót is elláthatnak a bejegyzések. Az írás által érintkezésbe léphetnek a zarándokok az égiekkel, és így azok a Transzcendenshez vezető feljáratként is értelmezhetőek.³⁵ A levélírás juthat eszünkbe erről az egyoldalú kommunikációról, és amint láttuk, a műfaj előzményei között is Istenhez, szentekhez írt leveleket találunk.

Nem tudjuk, hogy a fent leírtak tudatosultak-e a zarándokokban, vagy csak mi, a témával foglalkozók interpretáljuk így a jelenséget. Annyi azonban bizonyos, hogy az elmúlt években egyre több templomban jelennek meg a hasonló könyvek és sorra telnek meg lapjaik. Mutatva azt, hogy az Istennel való kapcsolattartásnak erre a modern megnyilvánulására igénye van az embereknek.

---

35 NIKITSCH i. m. 191.